

KRONIKA

1989 m. gegužės 16 d. Nijolė M a s k a l i ū n i e n ė, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto HMF anglų kalbos katedros asistentė, apgynė filologijos mokslų kandidato laipsnio disertaciją "Lietuvių kalbos konversyvai". Darbo mokalinė vadovė – filol. m. Dr., prof. E. Geniušienė, oficialieji oponentai – filol. m. Dr., prof. Albertas Rosinas, filol. m. Dr., prof. E. Jakaitienė. Recensavo Vilniaus pedagoginis institutas.

Disertacijoje nagrinėjami iki šiol specialistų netyrinėti veiksmažodžiai lietuvių kalbos leksiniui konversyvai, pateikiamas išsamus jų morfologinių (formaliųjų) opozicijų ir sintaksinių bei semantinių ypatybių aprašymas; apšvelgiami konversyvų funkcionavimo ribiame tekste ypatumai, pateikiamas tipologinis kelių kalbų konversyvų gretinimas.

1989 m. gegužės 30 d. apginta filologijos mokslų kandidato laipsnio disertacija "Lietuvių liaudies tekstilės terminologija", kurios autorė – Vilniaus pedagoginio instituto Rusų kalbos katedros asistentė Dalia E i g i r d i e n ė. Mokslinis vadovas – filol. m. Dr., prof. O. Širokovas, oficialieji oponentai – filol. m. Dr. Simas Karaliūnas, filol. m. kand. Juozas Karaciejus.

Disertacijoje apibūdinti vijimo, verpimo, audimo ir atitinkamų darbo įrankių terminai, išaiškinti tarminiai indoeuropiečių kalbų santykiai. Temos aktualumą lemia tai, kad tekstilės terminologija lituanistų dar netyrinėta. Daug dėmesio skirta baltų ir slavų senosios tekstilės terminologijos santykiams. Istorinė lyginamoji analizė ne tik parodo, kaip amatų terminologija istoriškai susijusi su senoviniais leksikos klodais, bet ir leidžia pasižinti senųjų genčių materišinės kultūros ryšius.

1990 m. kovo 20 d. Latvijos universiteto Kalbų ir literatūros katedros docentas Antonas B r e i d a k a s m ū s Taryboje apgynė filologijos mokslų daktaro laipsnio disertaciją "Latvių kalbos latgališkųjų žanektų fonetika: Diachronija ir synchronija". Darbo oficialieji oponentai – filol. m. Dr., akad. Vytautas Mažiulis, filol. m. Dr., prof. Vladimiras Žuravliovas, filol. m. Dr. Simas Karaliūnas. Recensavo Vilniaus pedagoginis institutas.

Tai kompleksinis darbas, operuojantis kalbotyros, archeologijos, istorijos faktais, autentiškais dialektologiniais bei archyviniais duomenimis. Darbe naujai argumentuojami kai kurie esminiai baltų tarmių raidos dalykai, latvių kalbos ir jos dialektų atsiradimo klausimai, aukštutinio pakilimo balsių raida. Disertacija, nors formaliau jos objektas atrodo siauras, – tapo svariu baltistikos veikalu, nes daugeliu atvejų perauga į lietuvių-prūsų kalbų santykių, net indoeuropistikos problematiką.

1990 m. gegužės 16 d. Lietuvos veterinarijos akademijos dėstytoja Rūta M a r c i n k e v i č i e n ė apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją "Lietuvių kalbos slinkties veiksmažodžių semantika ir stilistika". Mokslinis vadovas – filol. m. Dr., prof. Juozas Pikčilingis, oficialieji oponentai – filol. m. Dr., prof. Laimutis Valeika, filol. m. kand. Gertrūda Naktinienė. Darbą recenzavo Šiaulių pedagoginis institutas.

Disertacijoje pagrindžiamas ir panaudojamas kompleksinis onomasiologinis-semasiologinis slinkties veiksmažodžių tyrimo ir lyginimo principas. Pateikiama hierarchinė leksinės semantikos grupės klasifikacija, sudaryta semantinės derivacijos principu; yra įdomių leksinės semantikos nagrinėjimo ir įvertinimo naujovių.

1990 m. spalio 2 d. Feliksas D a u b e r a s, Lietuvos MA Užsienio kalbų katedros vyr. dėstytojas, apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją "Prūsų hidronimija". Mokslinis vadovas – filol. m. Dr., akad. Vytautas Mažiulis, oficialie-

ji oponentai – filol. m. Dr. Aleksandras Vanagas, filol. m. kand. Laimutė Baluodė. Recenzavo Vilniaus pedagoginis institutas.

Disertacija reikšminga ne tik baltų hidronimijos mokslo specialistams, bet ir sukėtyjų mokyklų dėstytojams ir studentams. Tai pirmas pastarųjų, dešimtmečių plėtamos prūsiškios hidronimijos tyrinėjimas, kuriame plačiai pasiremta naujausia lietuvių ir latvių hidronomijos medžiaga. Hidronomija tirama fonetikos, morfologijos ir etimologijos aspektais.

1990 m. lapkričio 13 d. filologijos mokslų daktaro disertaciją (mokslinį referatą) apgynė Latvijos universiteto Praktinės latvių kalbos katedros docentas Janis R o s e n b e r g a s. Disertacijos tema – "Latvių kalbos stilistinės potencijos", oficialieji oponentai – filol. m. Dr., prof. Albertas Rosinas, filol. m. Dr., prof. Juozas Pikčilingis, filol. m. Dr., prof. Daina Nytimis. Recenzavo Latvijos MA Latvių kalbos ir literatūros institutas.

Darbe išryškėja naujas požiūris į patį, stilistikos objektą: į stilistikos uždavinių ir jos disciplinų formavimą, stilių klasifikacijos principus, kitų kalbos sistemų vietą stilistikoje; pateikiama leksikos, morfologijos ir sintaksės reiškinų stilistinių potencijų sisteminė analizė.

1990 m. lapkričio 13 d. Specializuotoji mokslinių laipsnių teikimo Taryba suteikė filologijos mokslų daktaro laipsnį VU Kauno humanitarinio fakulteto docentui Vladiui Ž u l i u i už disertaciją "Jono Rėzos raštų leksika" (plačiau apie gynnimą žr. Stundžia B. Lietuvos Respublikos vardu // Metai, 1991, Nr. 2. P. 187).

Ši disertacija kaip filologijos mokslų kandidato disertacija buvo ginama 1970 m. birželio mėn. 15 d. – už ją buvo siūlyta suteikti filologijos mokslų daktaro laipsnį, tačiau TSRS AAK jį siūlymą atmetė ir suteikė tik filologijos mokslų kandidato laipsnį. Po dvidešimties metų darbas buvo pakartotinai nagrinėjamas. Tarybos nariai vieningai pritarė, kad disertacija iki šių dienų neparado aktualumo ir didelės mokslinės vertės. Šiame kapitaliniame darbe nepaprastai kruopščiai išnagrinėta vieno iš žymiausių senosios lietuvių raštijos ir kultūros veikėjo J. Rėzos raštų leksika, pateikta jos sisteminė analizė, leidžianti daryti daugelį labai svarbių lietuvių kalbos bei kultūros raidos apibendrinimų ir prognozių.

1990 m. gruodžio 4 d. Dalija T e k o r i e n ė, Vilniaus universiteto Anglų filologijos katedros docentė, apgynė filologijos mokslų daktaro disertaciją "Bevardės giminės būdvardžiai: Sintaksė ir semantika"; oficialieji oponentai – filol. m. Dr. Vytautas Ambrazas, filol. m. Dr., prof. Evalda Jakaitienė, filol. m. Dr., prof. Albertas Rosinas. Recenzavo Šiaulių pedagoginis institutas. Gynimo metu vyko labai gyvos diskusijos. Atliktu faktinės medžiagos tyrimu ir jo teoriniu įprasminimu autorė padarė žymų indėlį į lietuvių kalbotyrą. Įvairiais aspektais sistemškai aprašyti gera, gražu tipo formų funkciniai ypatumai, lyginant ir siejant juos su kitų būdvardinių formų funkcinėmis savybėmis; remiantis šiuo tyrimu, pateiktos teoriniai pagrįstos prielaidos nustatyti gera, gražu tipo formų vietą gramatikos sandaroje ir apibrėžti jų gramatinį statusą.

1991 m. balandžio 23 d. Arvydas V i d ž i ū n a s, Vilniaus universiteto lietuvių kalbos katedros asistentas, apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją "Lietuvių kalbos priešaginių vardažodžių kirčiavimo ir akcentinės kodifikacijos istorija (Maž. Lietuva ir J. Jablonskis)". Darbo mokslinis vadovas – filol. m. Dr., prof. Z. Zinkevičius, oficialūs oponentai – prof. Dr. A. Rosinas, filol. m. kand. D. Mikulėnienė. Recenzavo Vilniaus pedagoginis institutas.

Šio darbo objektu pradedamas naujas bendrinės lietuvių kalbos istorijos tyrimo etapas: jo objektu imama ne bendrinė rašomoji, kaip iki šiol buvo įprasta, o bendrinė šnekamoji kalba. Apibūdinamos Mažosios Lietuvos bendrinės kalbos akcentinės kodifikacijos ypatybės, iškeliamos kalbinės ir kultūrinės šio reiškinio formavimosi sąlygos, nagrinėjama priešaginių vardažodžių akcentinė kodifikacija ir

kirčiavimas: parodoma atskirų priesagų vedinių kirčiavimo istorija, apibūdinami akcentiniai variantai, išskiriamos senosios akcentinės sistemos liekanos.

1991 m. birželio 4 d. kandidatinę disertaciją "Šakninių veiksmažodžių struktūros įvairavimas baltų kalbose (a-kamienių veiksmažodžių be balsių kaitos tipas)" apgynė Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetų Lietuvių kalbos ir literatūros katedros vyr. dėstytoja Dalia K i s e l i ū n a i t ė. Darbo mokslinė vadovė – prof. A. Kaukienė. Oficialūs oponentai – filol. m. Dr. S. Karaliūnas, filol. m. kand. A. Rekėna, recenzavo – Lietuvos MA Lietuvių kalbos institutas.

Darbo vertę sudaro tikslingas siekimas identifikuoti a-kamienius veiksmažodžius. Sumaniai derinant sinchroninę bei diachroninę analizę ir vidinės rekonstrukcijos bei istorinį lyginamąjį metodus, nagrinėjami veiksmažodžiai su neapofoniniu šaknies vokalizmu ir šėdžio baigmens priebalsiu, turintys paliudytų a-kamienių formų – tiek reguliarių, tiek ir sporadiškų.

Vilniaus Universiteto filologijos fakulteto Praktinės lietuvių kalbos katedros asistentė Janina J a k e l a i t y t ė 1991 m. rugsėjo 17 d. apgynė kandidatinę disertaciją "Intelektualinės veiklos veiksmažodžiai lietuvių ir latvių kalbose". Darbo vadovė – prof. E. Jakaitienė, oficialieji oponentai – filol. m. Dr. A. Sabaliauskas, doc. R. Bertulis, recenzavo – Latvijos MA Latvių kalbos ir literatūros institutas.

Darbe veiksmažodžių reikšmės struktūra tirama pagal tų reikšmių vietą sėmantinėje struktūroje. Tiriama sintagminiai, paradigmniai, derivaciniai santykiai. Be to, plačiai išnagrinėtos kelios lietuvių kalbos šėdžių leksinės sėmantinės grupės.

1991 m. gruodžio 17 d. apginta daktarinė disertacija "Lietuvių kalbos šakninių a-kamienių veiksmažodžių istorija", darbo autorė Klaipėdos universiteto Baltų kalbotyros ir etnologijos katedros vedėja prof. A. K a u k i e n ė. Oficialieji oponentai – prof. Dr. J. Otkupčikovas, prof. Dr. V. Mažiulis, filol. m. Dr. S. Karaliūnas. Recenzavo – Vilniaus pedagoginis institutas.

Disertacijoje nagrinėjama lietuvių kalbos šakninių a-kamienių veiksmažodžių istorija. Tai perspektyvus tyrinėjimas, nes analizuojamos ne tik atskiros morfėmos, bet ir tam tikros jų klasės ("būriai"). Šakninių a-kamienių veiksmažodžių raidoje išskiriami trys periodai, pasižymintys savais dėsniais: 1. praindoeuropietiškas sluoksnis; 2. prabaltiškiosios epochos sluoksnis, patyręs daug ūymjų pakitimų ir kt., šakninių veiksmažodžių perėjimas į kitą morfologinį tipą atskirose baltų kalbose.

G i e d r ė P E T R Y L A I T Ė